

Soraa, kiviä ja kalateitä – näillä aineksilla Harjunpäänjoki kuntoon

Harjunpäänjoki laskee Kokemäenjokeen sen alaosalla, Porin kaupungin laidalla. Harjunpäänjoki on sikäli poikkeuksellinen ja samalla kalataloudellisesti erityisen arvokas, että kalat pystyvät esteettä uimaan meren ja Harjunpäänjoen välillä. Merivaelteiset kalat voivat näin nousta jokeen kudulle, niiden luonnollisen lisääntymiskierron mukaisesti. Kun Harjunpäänjoen veden laatu on lisäksi mainio ja olosuhteet muutenkin suotuisat, joella on hyvät edellytykset toimia ja edelleen kehittyä lohikalojen kutujokena ja toimia turvallisena kasvuympäristönä, jossa kalojen pikkupoikaset voivat varttua ensimmäisten elinvuosiensa ajan.

Merivaelteisista lohikaloista Harjunpäänjokeen nousevat kudulle meritaimen, merilohi, nahkiainen ja mahdollisesti myös vaellussiika. Omia taimen- tai lohikantoja joessa ei ole enää jäljellä, mutta siiat ovat kuitenkin aitoa satakuntalaista, Kokemäenjoen omaa vaellussiikaa. Jokeen nousevat taimenet ovat peräisin Isojoen kannalla tehdyistä istutuksista; lohet ovat Nevan- ja/tai Tornionjoen kantaa.

Kalojen näkökulmasta katsoen Harjunpäänjoessa on ollut ja on edelleenkin parantamisen varaa: kaikki koskialueet eivät ole vielä kutukunnossa ja padot estävät vapaan liikkumisen koko joen mitalla.

Kalataloudelliset kunnostukset alkoivat joen alaosan koskialueilla vuonna 2010 Varsinais-Suomen ELY-keskuksen toimesta. Sen jälkeen on tehty täydentäviä kunnostuksia, viime vuosina osana joella pyörivää Jokitalkkaritoimintaa. Kutusoraikkojen ja poikasten elinalueiden rakentaminen on ollut tuloksellista, samoin pienpoikasten istuttaminen sekä kutukypsien emokalojen siirto koskialueille. Vuosittain toistetut sähkökoekalastukset osoittavat, että taimenen ja varsinkin lohen lisääntymistulos on joen alaosalla nykyisin vähintäänkin kohtalainen ja poikaset talvehtivat joessa eli pystyvät elämään joessa niiden elinkiertoon kuuluvan jokivaiheen ajan.

Harjunpäänjoen ylemmät osat ovat kuitenkin edelleen nousukalojen tavoittamattomissa, sillä joen keskivaiheilla sijaitseva Solan ylisyöksypato ja Leineperin säännöstelypato katkaisevat vaellusyhteyden täydellisesti. Joen yläosan pienempiä säännöstelypatoja on jo pystytty muuttamaan luonnonmukaisiksi pohjapadoiksi ja siten helpotettu kalojen kulkua, mutta suurempien patojen yhteyteen täytyy rakentaa kalatiet, jotta kalojen liikkuminen on mahdollista. Solan ja Leineperin kalatiesuunnitelmat valmistuvat vuonna 2018. Samaan suunnitelmapakettiin sisällytettiin myös useita koskikunnostuskohteita. Solan noususte ohitetaan suunnitelman mukaan tien ali rakennettavan rummun avulla. Leineperiin on suunniteltu padon kiertävä ja tien alittava kalatie, jossa on sekä teknisiä että luonnonmukaisia osia.

Solakosken kalatien rakentaminen ja koskikunnostusten toteutus oli tarkoitus päästä aloittamaan kesällä 2020. Hanke on kuitenkin toistaiseksi pysähdyksissä, ja sen toteutus saattaa siirtyä vuoden 2021 puolelle sillä hankkeen kilpailutuksessa ilmenneiden ongelmien vuoksi. Kunnostus- ja kalatiehankkeiden viivästyminen ei sinällään ole mitenkään harvinaista; myös esim. sääolot tai rahoituskysymykset voivat aiheuttaa viivästyksiä. Solan kalatien jälkeen on aikanaan Leineperin vuoro, ja kun molemmat kalatiet on saatu valmiiksi, on kalojen tie pääosin auki joen yläjuoksulle asti. Koskikunnostuksia jatketaan joen yläosalla ja sivu-uomissa, jotta potentiaaliset kutu- ja poikasalueet saadaan kattavasti käyttöön koko joen mitalla. Kutukypsien emojen siirtoja jatketaan, samoin lisääntymistuloksen ja poikastiheyksien seuranta koskialueilla. Tavoitteena on, että lohikalojen luonnonmukainen lisääntymiskierto vakiintuu Harjunpäänjoessa sellaiselle tasolle, ettei tuki-istutuksia enää tarvita. Tavoitteen saavuttamiseen menee aikaa, mutta hiljaa hyvä tulee, näin tohdin uskoa.

Kalastusbiologi Leena Rannikko (leena.rannikko(a)ely-keskus.fi)
Varsinais-Suomen ELY-keskus, kalatalousyksikkö